

A helyiviszonyok jelentősége.

P. V. után Balás Árpád.

Az erdőtudomány bizonyára olly tudomány, melly legkevésbé engedi meg az általános, mindenütt alkalmazható szabályok felállítását. Arról azonban az erdőszerzők nagyon is gyakran megfeledkeznek és olly elveket állítanak fel, mellyek némely viszonyok közt egészen jók lehetnek, mások között pedig tökéletesen helytelenek. Innét származik a sok vita az irodalomban; az elmészek és az egyoldalú csupán bizonyos viszonyok között képezett erdőszerzők hibás eljárása. Számtalanszor tapasztaljuk, hogy valamelly, sajátlagos viszonyok közt jónak talált eljárás, ujnak és minden körülmények közt alkalmazhatónak magasztaltatik, miglen az csupán ritka kivételnek tekinthető. Hogyha az egész erdőszerzést gondolatban átfutjuk, csakhamar meglátandjuk, minden mily roppant különböző benne.

Az újraerdősítést illetőleg, gyakran csak vetényvágás, máskor pedig csak kézbőli vetés által juthatunk eredményhez, és nem csekély korlátoltságot árul el az, ki e kérdést: ez eljárások melyike jobb? csak egész általánosságban teszi. Bármelyikének meg lehet a maga előnye, az a körülményektől függ. A vágásoknak majd terjedtebb, majd csekélyebb vigályítása ajánlható; egyszer több, másszor kevesebb magra van szükség; itt ez, ott amaz ertésimód érdemel elsőséget; majd a hosszú forda előnyösebb; itt ezt másutt ama fanemet kell többre becsülni. Szinte mondhatni, hogy nem lehet elvet felállítani, melynél nem kellene egyszersmint megjegyezni — mikép az gyakran semmiféle alkalmazást sem találhat.

Ugyan az mondható az erdővédelmet illetőleg; hogy ha az erdőgazda mind azon szabályokat követni akarná, mellyeket felállítottak,

hogy az erdők elemi csapások és kártételek ellen megőriztessenek, akkor nem csak megoldhatlan feladatot tűzne ki magának, hanem valószínűleg nagyon fonákul vinné gazdaságát. Legfontosabb e részben az erdőt érhető sok veszély közül megismerni azt, melytől az adott körülmények közt leginkább kell tartani, és a szerzett tapasztalás nyomán melyeket lehet, mint kevésbé félelmeseket tekintetbe nem venni. A gazdálkodásnál, csak az elsőket lehet szemügyre venni, mert épp olly lehetlen mindenre ügyelni, mint nevetséges veszélyekkel bíbelődni, melyek nem is léteznek. Például a luczfenyőnél, hol a széltörés olly veszélyes, mindennek az alkalmas vágásrend kipuhatolása körül kell fogognia, és az választandó, melly legkevesebb veszélyt hoz; már az erdei fenyőnél a vágásrend által azt nem igen lehet meg akadályozni, de az ott nem is olly veszélyes, a miért kevesebb figyelmet igényel. Még kevesebb befolyással van a vágás-vezetés a lombosokra nézve. Némely vidéken a tűz, másutt a rovarok, egyebütt ismét a hótörés, kártételek, erős vadállomány, lopás sat. az, mi az erdőknek leginkább árthat. A mi épen legveszélyesebb, az ellen minden erővel kell törni, annak megakadályozására törekedni, sőt némelykor az egész erdőgazdaságot a szerint módosítani, miglen más körülmények többé kevesbé elhanyagoltathatnak.

A mi az erdei termények használatát és eladását illeti, szembeötlő, hogy e részben az előnyös és czélszerű felett feltétlenül a hely viszonyok határoznak. Majd az egyik, majd a másik használati mód lehet előnyösebb; itt ezt ott amazt lehet jól értékesíteni: itt ennek ott annak az anyagnak van több bece. A mellék használatoknak itt nagy becsük lehet, másutt épen semmi tekintet sem érdemelnek és a főhasználatnak alárendelendők. Némely helyen a hajó — vagy bármi más szerszámfa drága pénzzel fizettetik, másutt meglehet, hogy ilyet épen nem lehet eladni. — Ilyképen megkivántatik gyakran az erdőszől, hogy a fausztatásban, szenítésben, tőzegnyerésben, kádárfa készítésben vagy az erdőműtan bár melly más ágában tökéletesen jártas legyen, halott más pagonyban minderre épen semmi szüksége, mivel ilyesmi ott nem is fordul elő. Nagyon egyszerű, hogy az erdőgazda csak arra legyen tekintettel, mi gyakorlatába vág.

Az erdőbecslés czélszerű eljárása nem különbben az erdők állapotától, az erdőszemélyzet képzettségétől és azon segédeszközöktől függ, mellyek rendelkezésre állanak. Valamelly igen különleges kiszámolás épp oly czélszerű lehet, mint valamelly nagyon összeseges eljárás; bizonyos körülmények között megelégedhetünk az átlagnövekvés szerint meghatározott faizási mennyiséggel, oly esetek is képzelhetők, hol a hozamtét, a fundus instructus alkalmazása igazolva lehet, mind ez függ: az erdőbecslést illető igényektől, az erdőszemélyzet használhatóságától, a kezelés berendezésétől, a költségektől, mellyeket reá szánhatunk vagy reá szánni akarunk, az állabok és térképek állapotától és sok más mindenfélétől. Meg sem lenne fogható, hogy különben nagyon okos emberek, egy vagy más becslési eljárás iránt előszeretettel visseltetnek, melly általában véve használhatatlannak mutatkozott, hacsak nem kellene föltennünk, hogy vannak esetek, mellyekben ez minden igényeknek leginkább megfelel.

Legkiválóbban függ: azomban helyviszonyoktól a kezelés elrendezése, mivel arra nem csak az erdőség kiterjedése és sajátságos állapota van befolyással, hanem még a földművelés összes törvényhozása is. Az ország alkotmánya, az elvek mellyek szerint az igazgató hatóságok, a számadás és pénztár ügye van szervezve, nevezetesen azomban a fa-bőség vagy szükség, a különféle bevétel mellyet az erdők szolgáltatni képesek, különmemü igazgatási elveket igazolhatnak. Majd nagyobb majd kisebb kiterjedésű pagonyok czélszerűbbek, egyszer a pénztár különválasztása az igazgatóságtól megengedhetlen, máskor az épp oly kevésbé szükséges mint kivihető. Itt azon eljárás nagyon jó, hogy az erdőtisztviselőknek szabad szállást adnak és hozzá járadék földet, más körülmények közt az első szükségtelen pazarlás, a második meg igen megrovandó lenne. Gyakran a közvetítő hatóságok egészen mellőzhetlenek, míg másutt épen semmi szükség rájuk, az árverések majd nagyon fényes eredményt mutatnak, majd éppen nem alkalmazhatók. Szóval egy és ugyanaz mindenütt megintén más.

Az erdőszők sok czivakodásának főoka abban rejlik, hogy az egyik csak azon viszonyokat tartotta szemmel, mellyek között épen élt

és mellyekhez rendszabályait szabta, míg a másik azokat nem illőknek és rosszaknak találta, mivel egészen más körülmények közt akarta azokat alkalmazni. Minden régibb erdőszeti munka és ténylegesen sok újabb is ez egyoldalúságban szenved, különösen pedig Hartigéi, mivel az határozott rendszabályokat állít fel, mellyek mindenütt alkalmazhatók legyenek, holott csak bizonyos viszonyok közt használhatók és célszerűek.

Ezen szemrehányásra azt lehetne viszonzni: valjon lehető-e olly tankönyvet írni, melly minden esetben és viszonyok közt a célszerűre utasít? Erre csak azt felelhetni: Nem, azt csakugyan nem lehet, mihelyt azt kívánjuk tőle, hogy a különféle viszonyok közt alkalmazandó rendszabályokat, minden külön esetre aképen készen tartalmazza, hogy azokat csak fogamatba kelljen venni, a nélkül hogy szükséges volna célszerű alkalmazásuk és részbeni megváltoztatásuk fölött gondolkozni.

Ez volt a régibb tankönyvek irányzata, mellyet ugyan igazolni is lehet. Mikor azok irattak, még akkor nem létezett semmiféle erdőgazdászati és erdőtudomány, számtalan elismert rosz fogás és visszaélés ártott az erdőknek. Az első rendszabályok tehát inkább nemlegesek mint igenlegesek voltak, sőt ez utóbbiak csak bizonyos általános főtárgyakra szorítkozhattak, mellyek mindenütt egyöntetűek maradnak. Olly iratok mint például Hartig utasítása a gesztnövelésre tehát egészen jók voltak, az erdőszet elemeivel foglalkozván, mellyek még az erdőszők előtt is nagyrészen ismeretlenek valának, és hogy ha a bennök található rendszabályokat, lelkiismeretesen követték, úgy az bizonyosan jobb volt, mint ha semmi sem történt volna, vagy éppen valami fonák. Eképen legalább a leggorombább hibák akadályoztattak meg, ha nem is éretett el általuk mindig a legjobb siker. Jelenleg azonban többet követelnek az erdőszetől, valamint az erdőgazdásztól is. Már nem az elemekről van a szó, hanem a szüntelenül haladó tudomány kifejtéséről.

Azon feladat, mellyet valamelly erdőszeti tankönyvnek vagy tudományos előadásnak meg kell oldani, szinte már többé nem az, hogy

minden lehető esetre szabályokat előírjon, hanem hogy utmutatást adjon, melly után azokat mindenki, viszonyaihoz alkalmazhassa; más szóval, ne gépek, hanem gondolkodó erdőszők képeztessenek. Az majdan el is éretik, csak nem kell valami szabályt minden további bizonyítás nélkül oda állítani és azt kívánni, hogy tekintélynek nézzék, mivel annak neve, ki azt felállította, már magában is kezeskedik igaz volta mellett. Minden adott rendszabály tehát állapitassék meg észszerűen, az okok mellyek mellette szólnak, és a czélok mellyek általa elérhetők, tisztán és határozottan fejtsessenek ki. Hogyha eképen olvasó és tanuló hozzá szokik, azon okokat, mellyekből kiindulva így vagy amugy kell cselekedni, erősen szemügyre venni, a következményeket, mellyeket minden tettől várunk, figyelmesen kísérni, akkor olyast soha sem fognak tenni, mihez okuk nincsen, és mitől az uralkodó viszonyok közt kívánt hatást várni nem lehet.

Valamelly erdőszt azon ismeretekre, mellyekre szüksége van, úgy betanítani akarni, mint a mesterembert mesterségére, a tanulót nyelvészeti vagy történeti feladatára, tökéletesen elhibázott volna. A tanár, akár könyvekből akár előadás által, nem tehet mást, mint a tanulónak az erdőszi ismeretek összegét mintegy rendelkezésére bocsájtani, mikép az képes legyen azokat saját gondolkodás által úgy megemésztetni, hogy magának azokból különleges czélokra, részleges tanokat tudjon elvonni, mihelyt a gyakorlati életben azok szükségét érzi. Egyszersmint független gondolkozásra és tevékenységre kell őt serkenteni, hogy az illető tanokat szükségéhez képest mindinkább kiegészíteni sőt megváltoztatni képes legyen.

Arra természetesen szükséges, hogy a tanár sok mindenféle helyi viszonyokat ismerjen és szem előtt tartson, nehogy mindenben csak egy bizonyos erdőterületre vonatkozzék, mi által szükségképen egyoldaluvá válik, úgy hogy tanulói később azon öntudatra jutnak, mikép mindent ismét előlről kell kezdeniök, mihelyt más viszonyokkal van dolguk, mellyek előttük még ujjak és ismeretlenek.